

meghalt. Isten(ek) emeletes világitótoronyban ácsorog(nak) fehér ruhában, virágkoszorúsan – az Orvos és Egérke „játssza” őket –; a fiatal lány halála gonosz vicc. „Én nem tehetek róla”, felelik részvétlenül. A temetés: Colin fekete kabátban vonszol egy kis lovatlan kocsi, le a rámpán, át a hídon. Majd lehajtott fejjel áll a medencében, a megfeneklett gyászkoszút bámulja makacsul. Nincs segítség, Chloé meghalt.

Mezei Kinga rendezéseiben (*Szelídítések, Pác*) összetéveszthetetlen formavilágot teremtett, amelyben impozáns könnyedséggel lép át a realitáson túlba. Magától ér-

tetődően teremt szimbolikus képeket, jelképes akciókat, fogalmaz színre filozofikus gondolatokat. A jelentés szörnyű súlya mégsem nyomja agyon az előadásokat, ellensúlyként ott az okos ironia, a groteszk humor. Természetesen az érvényes kifejezéshez sokoldalúan képzett, kíváncsi, együtt gondolkodni és dolgozni tudó, tehetséges színészekre van szükség, akik a közös munka során tanulják, alakítják ezt a hallatlanul izgalmas színpadi nyelvet. Ez a társulat a magyar színház egyik legizgalmasabb, legfontosabb műhelye. Teret nekik!

BORIS VIAN: TUTAJON (Zsámbéki Színházi Bázis)

DRAMATURG: Gyarmati Kata. **DÍSZLET-JELMEZ:** Csík György. **RENDEZŐASSZISZTENS:** Bajzák Anna. **RENDEZŐ:** Mezei Kinga. **ZENÉSZ:** Irena Popovic, G. Szabó Hunor, Bakos Árpád. **SZEREPLŐK:** Mezei Kinga, Kálló Béla, Balázs Áron, Nagypál Gábor, Csernik Árpád, Igor Pavlovic, Suzana Vukovic.

URBÁN BALÁZS

Újra itt van...

■ BELEMENEKÜLŐK ■

Egy betűnyi a különbség a dal és az előadás között – mondhatnám azt is, hogy még annyi sem, hanem csupán egy hanghosszúságnyi, ha nem érezném a betű tipográfiai kiemelését fontosabbnak a hang jelentésmódosító hosszúságánál. Igen, ők vannak itt ismét, a műsorfüzetben talán kissé félreérthető tónusban, az előadásban szerencsére érzékelhető ömiróniával legendásnak titulált egykori Máté-osztály (mínusz két fő), hogy két évvel a színésszé válás és az ezzel együtt járó elválás után ismét együtt játszassanak, s előadást hozhassanak létre Zsámbékon.

Tulajdonképpen nem kellene furcsának érezni azt, hogy egy hajdani osztály tagjai éreznek némi nosztalgiát az együtt töltött évek után, s továbbra is szeretnek közösen (és egykori osztályfőnökükkel) dolgozni – legfeljebb nem szoktunk hozzá ilyesmire. Lehetne ez akár kényszeredett egymásrautaltság, piárfogás, miegyéb is – annak bizonyosságául, hogy itt semmi ilyesmiről nincs szó, elég végignézni a színészi arcokon, látni a tekintetek egymásba kapaszkodását, a megcsillanó szemeket, egyáltalán: a játék önfelelt örömét. Ha az előadás semmi mással nem szolgálna ezen túl, már akkor sem érezné magát rosszul a befogadó; bármennyire magánúgy a játéköröm, át tud ragadni a nézőre is. De a *Belemenekülők* (a feltehetően nem túl hosszú próbaidőszak ellenére is) gondosan megkonstruált, szellemes ötletekkel teli, a színészi személyiségre építő, a nézőt professzionálisan szórakoztató előadás.

Az alapot Dévényi Ádám dalai jelentik, ezek a többnyire életérzést, futó és tartósabb emóciókat, hangulatokat finom érzé-

Mészáros Máté, Fenyő Iván, Kovács Patrícia és Gál Kristóf

kenységgel, bájjal, humorral közvetítő szerzemények. A dalokat élőzene kíséri, melyet maguk a játszóknak szolgáltatnak. A zenélés éppúgy belekompónalódik az előadásba, mint a dalok megformálása, melyet számos finoman ironikus és ömirónikus játék árnyal. Száraz Dénes például hosszasan, szorongva üldögél, újságot olvasgat, mignem társa megadja a „jelt” az előadásra, Jordán Adél időnként teátrálisan előlép, hogy belekezdjen a „nagy számba”, majd félrevonul. Ilyes közjátékok nemcsak a dalokhoz kapcsolódnak, hanem a ruhákhoz, a légfrissítéshez, a hangszerekhez is. Az Izsák Lili tervezte tér és a szintén általa készített ruhák az évtizedekkel ezelőtti klubéletre asszociáltak; bájosan bensőségesnek teszik a rakétasiló belsejét, s olyan környezetet teremtenek, melyben egy színészi gesztussal, mozdulattal hatásosan idézhető meg egy külsőségeiben korábbi, de lényegét tekintve nem letűnt kor. A színészek természetesen rájátszanak erre, de van a játéknak még egy rétege, amely magát a produkciót is ironizálja, s teátrális fénytörésben láttatja. Dömötör András mint ceremóniamester angolul konferálja és kommentálja a látottakat; hol a műsorfüzet nyhén reklámízü szövegét fordítja át (s teszi ezáltal idézőjelek közé), hol az Amerikából valóban frissen érkezett napszemüveges „sztárral”, Fenyő Ivánnal kezdeményez kváziinterjú. Fenyő Kinga is hatásosan ironizálja sztár szerepét, talán kontrasztképpen jutnak neki a legkomolyabb, legkevésbé idézőjelbe foglalt dalok (mint maga a címadó is).

Maguknak a daloknak inkább a hangulatuk, mint a dallamviláguk variatív; érződik az alkotói szándék, hogy e tekintetben elütő szerzemények kerüljenek egymás mellé. Így is több persze a játékosan ironikus, bohókás szám, mint a valóban komolyan veendő, a játékba keserűbb ízeket keverő nóta, de ez így is van rendjén, hiszen így illeszthetők a dalok az előadás világába. S noha a játszóknak muzikalitása és vokális kvalitásai természetesen nem egyformák, valamennyien személyiségükre képesek szabni az elénekelt számokat. A már említetteken kívül kitűnik Czukor Balázs könnyed, de fegyelmezett

lezsersége, Kovács Patrícia hajszálpontos egyensúlyozása az érzelmi-hangulati végletek között, Mészáros Béla átható vitalitása, Péter Kata elfogódottságot imitáló komolysága, Máthé Zsolt robbanni kész energiái. S megmaradnak az erős pillanatok; ahogy Járó Zsuzsa a gitárt kézbe kapva, arcán halálos komolysággal ellenállhatatlanul mulatságos pózt vesz fel, ahogy Gál Kristóf zsebre dugott kézzel, a flegma pózt fokozatosan lehántva éneklé el dalát, ahogy Mészáros Máté a lehető legeszköztelemben módon pengeti gitárját, s az őszintén szomorúnak tűnő szemekben egyszerűre dévaj fény csillan. Játsszanak velünk és játszanak egymással, pontosan érzékelve a játék stílus-, idő- és térbeli határait. Ebben nyilvánvalóan fontos része van a rendezőként diszkrét háttérbe húzódó Máté Gábornak is, aki a nagy ötletek helyett

szerencsésen talált ki számos kis játékkötletet, melyek köré épülhet az előadás. Mint ahogy döntő szerepe van abban is, hogy ez az alkalmi társulás egyáltalán létrejöhetett, s van kedve és tehetősége együtt játszani – remélhetőleg nem utoljára.

BELEMENEKÜLŐK

(Alkalmáté-Trupp – Zsámbéki Színházi Bázis)

Dévényi Ádám dalai alapján. **DÍSZLET-JELMEZ:** Izsák Lili. **ZENEI VEZETŐ:** Mohai Tamás. **RENDEZŐ:** Máté Gábor.

SZEREPLŐK: Czukor Balázs, Dömötör András, Fenyő Iván, Gál Kristóf, Járó Zsuzsa, Jordán Adél, Kovács Patrícia, Máthé Zsolt, Mészáros Béla, Mészáros Máté, Péter Kata, Száraz Dénes.

KARSAI GYÖRGY

Munkabemutatóról munkakritika

■ D. J., AVAGY „AZ ISTENTAGADÓ BÜNTETÉSE” ■

„Mozart és Da Ponte operája nyomán, talán szellemében”, hangzik a talányos-szellemes második alcím, s Simon Balázs zsámbéki rendezését elnézve bizony igencsak indokolt az elbizonytalanító „talán” közbeiktatása. A rendező és csapata nagy fába vágta fejszéjét, hiszen nem kevesebről van szó, mint Mozart egyik alapműként számon tartott, majdhogynem szentnek és sérthetetlennek vélt operáját radikális változtatások segítségével újraértelmezni, a „mai kor gyermekévé” avatni. Először 1787-ben Prágában került színre Mozart operája, Da Ponte librettójával, amely Molière 1665-ös drámáján, valamint az eredeti, spanyol vagabondtörténet feldolgozásain alapult. Da Ponte friss hangon, akkoriban nem egy kortársát megbotránkoztató, szerelemről, hűtlenségről s nem utolsósorban nemiségről az opera színpadán szokatlanul nyersen valló nyelvezete harmonikusan illeszkedett Mozart zenéjéhez. Az azóta eltelt évszázadok egyik fontos vívmánya, hogy teljességgel elfogadottá tették az egykoron sokkolóan ható szövegrészeket, az erkölcsök változása mintegy kilúgozta Da Ponte szövegéből az erkölcsstelennek ítélt passzusokat. A zene egyértelműen fontosabb lett, mint a szöveg, s mint ez oly gyakran megtörténik az operákkal, a librettóban elmesélt történet jobbára csak ürügyül szolgált Mozart muzsikájának minél értőbb megszólaltatására.

Simon Balázs – mint azt a műsorfüzetben megosztja velünk – a mű teljes körű áthangolását tűzte ki célul: „A zene akusztikus karakterének átformálása párhuzamosan kellett hogy haladjon – és ez a legfontosabb – a librettó kevésbé irodalmi és jóval maibb, életségűbb, ha kell, durvább irányú áthangolásával” – írja. Fontos iránytűt kapunk az értelmezéshez. A legkevesebb, ami elmondható a szöveg (kétszeri) meghallgatása után, hogy az *meghökkentő*. Bizonyos, hogy sokakat fel fog háborítani Da Ponte eldurvítása, a mozarti opera trágárságokkal tarkítása. Nekem tetszik ez az új librettó, szeretem a szemtelen bátorságát, a legtöbbször találó, a zene hangulatához meglepően pontosan illeszkedő durva kifejezéseket. Bizonyosan kell még rajta dolgozni, hogy a ritmika és a prozódia igazán harmonikusan illeszkedjen a dallamokhoz, de az alap meggyőző és jó!

A vállalkozás buktatója – hogy Da Ponte stílusában mondjam: a kérdés *punctum saliense* – éppen az, ami egyben legnagyobb erénye: a radikális újraértelmezés színpadi minősége, vagyis a kivitelezés szakmai profizmusa. Egy klasszikus művészeti alkotás – lett legyen szó zeneműről, versről, festményről, szoborról, de akár épületről is – bármilyen típusú újraértelmezésének, átírásának, persziflázásának, ironikus elutasításának vagy tiszteletteljes parafrazeálásának alapfeltétele az eredeti alkotás tökéletes ismerete. Ez a mi esetünkben, Mozart *Don Giovanni*jának Simon Balázs és csapata általi megközelítését tekintve, azt jelenti, hogy akkor láthatnak hitelesen munkához, ha az eredeti opera előadására a főlényes profizmus szintjén képes gárda áll rendelkezésre. Mert – hogy Karinthyval szóljak –: *a humorban nem ismerünk tréfát*. A maivá tett nyelvezet, az áthangszerelt zene csak akkor hozhat létre új minőséget, ha az újfajta megszólalás minden hangjegye és szöveg-

hangsúlya hibátlan, ha minden pillanatban értem és érzem, *mihez képest* más, új és radikálisan mai ez a mű. Simon Balázs ötlete rendkívül rokonszenves, meggyőző és helyeselhető: szívemből szól, amikor egy abszolút klasszikusból a nekünk, a mának szóló üzeneteket próbálja kihámozni, vagyis a mi kérdéseinket teszi fel Mozart művének. Nagyon is szép lenne, ha minden kor megkísérelné ebben a megközelítésben értelmezni a klasszikus alkotásokat. A színházban ez nem kevesebbet jelent(ene), mint hogy a rendező és az előadás létrehozói mindig saját koruk kérdéseire keressék a válaszokat egy-egy klasszikus színrevitelekor. Simon Balázs pontosan látja ezt a problémát, s a kérdések feltevéséig igen finom érzékkel el is jut: mit jelent az életet habzsoló, nőcsábász hős alakja *itt és most*, kicsoda Don Juan (pontosabban D. J.) *ma*, mit kezdhet vele környezete, beilleszthető-e egy ilyen, a közvélekedés szerint teljességgel amorális hős korunk értékrendjébe? Releváns, fontos kérdések, amelyekre válaszokat keres az előadás. Csak hát a kivitelezés... Az igényelt tökéletességtől a jelen állapotban még igencsak messze lévő előadást természetesen menti a rendező által az előadás előtt nyomatékkal közölt információ, mely szerint *munkabemutató* részesei vagyunk, s hogy egy két évre tervezett munkafolyamat első néhány hónapjának részeredménye a látható produkció. Most ne foglalkozzunk azzal, hogy a „munkabemutató” mint színházesztétikai kategória értelmezhetetlen terminus (hiszen akkor mi különbözteti meg a próbát a munkabemutatótól? ott is, itt is leállítja a rendező az elrontott jelenetet – jól teszi! –, a színészek a sűgőpéldányból olvassák szerepüket, újraindítanak párbeszédet, áriákat stb.), mondjuk inkább azt, hogy egy adott ponton betekintést kapunk a *D. J.* munkafolyamatába. Ez izgalmas lehetőség, ugyanakkor megtisztelő is, hiszen az alkotók megkérdendek